

MEDIARECHT

AAK20157733

J.M. Breemen, V.E. Breemen

Regelgeving en beleid

Al vóór het zomerreces zou staatssecretaris Dekker zijn visie op de toekomst van de publieke omroep presenteren. Afgelopen oktober verscheen dan de beleidsbrief (*Kamerstukken II* 2014/15, 32827, 67) die niet alleen gaat over de publieke omroep, maar de plannen voor het gehele publieke mediabestel behandelt. Ontwikkelingen in de mediasector – zoals de opkomst van het internet en de convergentie van platforms – beïnvloeden ook de publieke omroep. In zijn brief reflecteert de staatssecretaris dan ook op de publieke taak van de omroepen. Is er nog een taak? Ja: het kabinet ziet een ‘blijvend belang’ in een publiek mediabestel. Maar er zijn wel veranderingen nodig. Hoe kan de publieke taak het best worden uitgevoerd en hoe kan de publieke omroep zich onderscheiden van andere media-aanbieders? Enkele voorstellen op beleidsgebied die de staatssecretaris uitwerkt: de wettelijke taakopdracht van de publieke omroep moet worden aangescherpt om de publieke waarden van het aanbod te kunnen toetsen. Ook moet de wet de vergroting van pluriformiteit en creatieve concurrentie mogelijk maken, en externe partijen moeten toegang krijgen tot de publieke omroep. Verder is meer eenheid en herkenbaarheid van de publieke omroep nodig om het publiek beter te kunnen bereiken. Ten slotte moet de samenwerking worden verbeterd, zowel binnen de regionale omroepen als met de landelijke publieke omroep.

Dan nog een korte follow-up wat betreft twee wetgevingsinitiatieven uit het vorige *KwartaalSignaal*. Ten eerste de Bibliotheekwet, die is inmiddels aangenomen door de Eerste Kamer (*Kamerstukken I* 2014/15, 33846, 8). De Bibliotheekwet is per 1 januari jl. in werking getreden, bevat o.a. de functies en onderliggende waarden van publieke bibliotheken en moet de instelling van een landelijke digitale bibliotheek gaan regelen.

Ten tweede de wetsvoorstellen betreffende het journalistieke brongeheim. Deze zijn een stap verder in het wetgevingsproces en inmiddels zijn de verslagen uitgebracht: van de Wijziging van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) ter vastlegging van een onafhankelijke bindende toets voordat bijzondere bevoegdheden mogen worden ingezet tegen journalisten om hun bronnen te achterhalen (*Kamerstukken II*, 2014/15, 34027) op 3 november 2014, en van de wijziging van het Wetboek van Strafvordering (Sv) ter vastlegging van de bronbescherming in strafzaken (*Kamerstukken II*, 2014/15, 34032) op 12 december 2014. Wat de Wiv 2002 betreft, richten opmerkingen van de fracties zich onder andere op de volgende vragen: of de eisen van het EHRM met het voorstel worden nageleefd; wat het criterium van ‘goede trouw’ voor beroep op de bronbescherming door een journalist in de praktijk betekent; wat de strekking en het bereik is van de begrippen ‘journalist’ en ‘bron’, in het bijzonder of laatstgenoemde niet onterecht beperkt is

gedefinieerd; en of de werking van de bronbescherming niet voor alle opsporingsdiensten van de overheid zou moeten gelden in plaats van alleen ten opzichte van de diensten als bedoeld in de Wiv. Voor het wetsvoorstel ter wijziging van Sv richten opmerkingen zich onder andere op de volgende vragen: wat de bewaarplicht van telecommunicatiegegevens van telefoon- of internetdiensten en de inzet van spionagesoftware respectievelijk betekenen voor het recht van journalisten op bronbescherming; of de bronbescherming voor alle dwangmiddelen geldt; vragen over de personen voor wie de voorgestelde bronbescherming zou moeten gaan gelden, in het bijzonder over het begrip 'publicist', dat immers niet in het Wiv 2002 voorstel voorkomt; en vragen over het begrip 'bron' en de voorwaarde van een expliciete afspraak over bronbescherming.

Dan valt op Europees niveau nog te wijzen op een publicatie van de zogenoemde Article 29 Working Party, een onafhankelijke werkgroep van de Europese Commissie die bestaat uit de nationale privacy autoriteiten van de EU. Het was al duidelijk dat over de *Google Spain*-uitspraak van het Europese Hof van Justitie het laatste nog niet gezegd was, en de Working Party heeft richtlijnen aangenomen over de implementatie van de uitspraak over 'the right to be forgotten' in de zoekmachinecontext. De richtlijnen bevatten zowel een interpretatie van de uitspraak, als een (niet-uitputtende) lijst van 13 criteria om verwijderverzoeken aan te toetsen. Het betreft dan de verwijdering van bepaalde zoekresultaten na het intikken van de naam van een individu; dus niet de verwijdering van de link uit de gehele zoekmachine-index, of verwijdering van de originele broninformatie. Centraal in de richtlijnen staat de balans tussen de privacy van individuen aan de ene kant, en toegang tot informatie voor het publiek aan de andere kant.

Rechtspraak

Deze keer aandacht voor drie uitspraken van verschillende Nederlandse instanties over de rectificatie van een spotprent (voorzieningenrechter), de toelaatbaarheid van bepaalde uitlatingen in een televisie-uitzending (hof), en de reikwijdte van het journalistieke brongeheime (A-G bij de Hoge Raad).

In de eerste zaak werd een cartoon, waarin een advocaat als 'louche' werd afgebeeld, onrechtmatig geacht jegens de advocaat (Rb. Limburg (vzr.) 31 oktober 2014, ECLI:NL:RBLIM:2014:9244). De rechter erkende dat een cartoon als artistieke expressie onder de vrijheid van meningsuiting valt en gekenmerkt wordt door satire, spot en ironie. Er gelden dus ruimere grenzen. Maar in dit geval was het gebruik van de term 'louche' volgens de rechter een ernstige beschuldiging betreffende de integriteit van de advocaat, die niet voldoende feitelijk was onderbouwd. Na de uitspraak gaf de afgebeelde advocaat aan geen belang meer te hebben bij de rectificatie omdat zijn punt door de landelijke media-aandacht was gemaakt. Toch zet de cartoonist (gesteund door de Nederlandse Vereniging van Journalisten) zijn hoger beroep door omdat hij het niet eens is met de uitspraak dat de tekening onrechtmatig zou zijn.

In de tweede zaak oordeelde het Hof Amsterdam dat PowNed een Buma/Stemra-bestuurder in verband mocht brengen met 'corruptie', omdat deze kwalificatie door de onderhavige feiten werd ondersteund (23 december 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:5499). Daarmee bevestigde het Hof het vonnis van de rechtbank. PowNed had in diverse uitzendingen en op de website gesuggereerd dat de bestuurder zijn bestuurslidmaatschap van Buma/Stemra wilde gebruiken voor eigen gewin. Het hof oordeelde dat het waardeoordeel 'corrupt' hier op zijn plaats was, wees op de maatschappelijke taak van publiekeomroepvereniging PowNed om misstanden aan de kaak stellen en concludeerde dat PowNed niet onzorgvuldig had gehandeld.

Ten derde de conclusie van de A-G in de zaak tegen twee voormalig medewerkers van de AIVD (Parket bij de Hoge Raad (A-G Spronken 16 september 2014, ECLI:NL:PHR:2014:1777)). Zij zouden staatsgeheime documenten aan de Telegraaf hebben gelekt. Volgens de rechtbank was het bewijsmateriaal tegen de twee onrechtmatig verkregen; hierop volgde vrijspraak. Maar het Hof vernietigde die uitspraak: volgens het Hof zouden AIVD-medewerkers vanwege hun geheimhoudingsplicht geen rechten kunnen ontlenen aan artikel 10 EVRM (vrijheid van meningsuiting). En nu is daar in cassatie de opinie van de A-G (september 2014). Onder verwijzing naar de jurisprudentie van het EHRM heeft de A-G (die eveneens ingaat op de positie van klokkenluiders) geconcludeerd dat 'het bronbeschermingsrecht het bredere belang van vrijheid van nieuwsgaring dient, waarbij ook bronnen een beschermde positie behoren te hebben' als zij handelen in het publiek belang, bijvoorbeeld om een misstand aan te kaarten. Maar tot welke uitkomsten die conclusie in de onderhavige zaak zal leiden is een andere vraag; ook het bronbeschermingsrecht is niet absoluut, terwijl het motief van de betreffende AIVD-ambtenaren niet duidelijk is geworden.

Op Europees niveau lichten we een uitspraak van beide hoven uit: *Deckmyn / Vandersteen* van het Hof van Justitie EU (HvJ EU) en *Braun t. Polen* van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM).

Deckmyn / Vandersteen (HvJ EU 3 september 2014, C-201/13, *Deckmyn t. Vandersteen*) betrof eveneens een (politieke) spotprent, zij het in een auteursrechtzaak. Desondanks krijgt het belang van vrijheid van meningsuiting een grote rol toebedeeld. Het is de eerste zaak waarin het HvJ EU zich heeft uitgesproken over de uitleg van het begrip 'parodie' uit de gelijknamige exceptie op het auteursrecht van artikel 5(3)(k) Auteursrechtrichtlijn. In de zaak stond een parodie op de Suske en Wiske-cover van *De Wilde Weldoener* centraal en klaagden de erfgenamen van tekenaar Vandersteen dat er sprake was van een auteursrechtinbreuk. De parodie werd gebruikt voor een kalender die werd verspreid door Deckmyn, lid van de politieke partij Vlaams Belang. De centrale figuren waren hiervoor vervangen door afbeeldingen van de burgemeester van Gent en gesluierde en gekleurde personen. Van belang is hier met name de bespreking van het doel van de parodiebeperking op het auteursrecht door het HvJ EU. Want waar har-

monisatie ten gunste van de werking van de interne markt centraal wordt gesteld, wordt tevens de inachtneming van een aantal fundamentele rechtsbeginselen hierbij onderstreept. Daar valt ook de vrije meningsuiting onder, en het HvJ EU noemt de parodie een geschikt instrument om een mening te uiten. Het belang van een rechtvaardig evenwicht tussen de belangen van rechthebbenden en gebruikers van beschermd materiaal uit punt 31 van de considerans van de Auteursrechtlijn zou in het geval van een parodie een afweging zijn tussen de belangen van auteursrechthebbenden enerzijds, en het recht op vrijheid van meningsuiting van parodisten die beschermde werken gebruiken anderzijds. De specifieke omstandigheden per geval moeten hierbij worden meegewogen.

In *Braun t. Polen* (EHRM 4 november 2014, nr. 30162/10) had Braun – regisseur, historicus en publicist – in een radiodebat een bekende Poolse professor een informant van de communistische geheime dienst genoemd. Die uitspraak vond volgens de Poolse rechter geen steun in het feitenmateriaal en Braun werd veroordeeld tot een boete én het publiceren van een ‘apology’. Het Poolse Hooggerechtshof stelde dat Braun geen ‘journalist’ was, zodat hij geen beroep kon doen op de journalistieke standaard van ‘due diligence’ en dus zijn uitspraken moest kunnen bewijzen. Zoals gezegd was daar volgens de rechter niet aan voldaan. Het EHRM toetste de zaak vervolgens aan artikel 10 EVRM (vrijheid van meningsuiting). Daarvoor was volgens het EHRM niet de kwalificatie als journalist van belang, maar het feit dat Braun als expert had deelgenomen aan het publiek debat over een zaak van publiek belang. In de afweging van reputatie tegen uitingsvrijheid volgde het EHRM de redenering van de Poolse rechters dan ook niet en concludeerde tot schending van artikel 10 EVRM.

Literatuur

- A. Buyse, ‘Words of Violence: “Fear Speech,” or How Violent Conflict Escalation Relates to the Freedom of Expression’, *Human Rights Quarterly*, vol. 36, no. 4 (2014), p. 779-797;
- K. Irion & P. Valcke, ‘Cultural diversity in the digital age: EU competences, policies and regulations for diverse audiovisual and online content’, te verschijnen in: E. Psychogiopoulou (red.), *Cultural Governance and the European Union*, Houndmills/New York: Palgrave MacMillan 2015.
- W.F. Korthals Altes, ‘Na 25 jaar toch bronbescherming in de wet?’, *Mediaforum* 2014, afl. 10, p. 241;
- T. McGonagle, ‘Towards an effective framework of protection for the work of journalists and an end to impunity. Rapporteur’s conclusions’, Straatsburg 3 november 2014;
- S. Poppelaars, ‘Reactie wetsvoorstellen bronbescherming’, *Mediaforum* 2014, afl. 11/12, p. 275-278;
- O. Volgenant, ‘Aanbevelingen van de Studiecommissie Journalistieke Bronbescherming’, *Mediaforum* 2014, afl. 11/12, p. 279-280;

- D. Voorhoof, ‘De parodie-exceptie als geharmoniseerd EU-concept. Op zoek naar een rechtvaardig evenwicht tussen auteursrecht en expressievrijheid’, *AMI* 2014, afl. 6, p. 179-185.

Reacties op de aanslag op *Charlie Hebdo*

Reactie minister-president

Toespraak minister-president Rutte bij de manifestatie voor steunbetuiging aan de slachtoffers en de nabestaanden van de terreuraanslag in Parijs op 8 januari 2015 op de Dam in Amsterdam, beschikbaar via www.rijksoverheid.nl.

Reacties Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ)

- T. Bruning (algemeen secretaris NVJ), ‘Journalisten als doelwit, vandaag op de allergeerste manier werkelijkheid’, 7 januari 2015, beschikbaar via www.nvj.nl;
- T. Bruning, ‘Laat hen voortleven’, toespraak tijdens de manifestatie op 8 januari 2015 in Hilversum om solidariteit te uiten naar slachtoffers en nabestaanden van de aanslag op de redactie van *Charlie Hebdo* in Parijs, beschikbaar via www.nvj.nl;
- M. Enzlin (voorzitter NVJ), ‘Terroristische aanval op redactie *Charlie Hebdo*: Aanslag op het vrije woord’, 7 januari 2015, beschikbaar via www.nvj.nl;
- W. Haan (bestuurslid NVJ), ‘Charlie, Charlie, Charlie..’, 11 januari 2015, beschikbaar via www.nvj.nl.